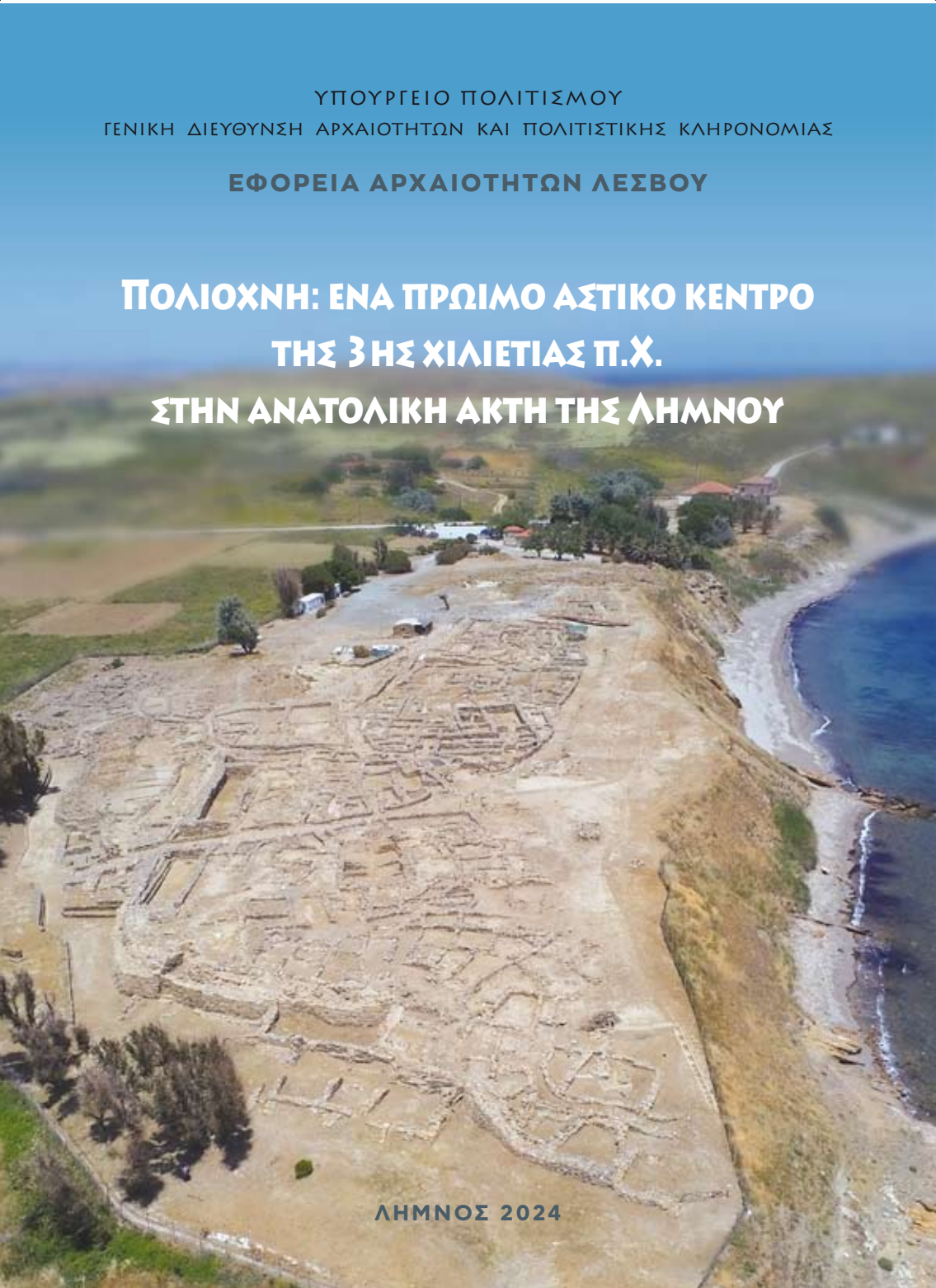

Μαθητές των Καμινίων στο Βουλευτήριο της Πολιόχνης τη δεκαετία του 1930 (Αρχείο ΙΑΣΑ)

Συντονισμός - Επιμέλεια κειμένων:
Δρ Παύλος Τριανταφυλλίδης, Δρ Κοκκώνα Ρούγγου
Κείμενο:
Γεωργία Ταμπακοπούλου
Γραφιστική επιμέλεια:
Μαίρη Κοκκινοφόρου
Φωτογραφίες - Σχέδια:
Αρχείο ΕΦΑ Λέσβου
© ΥΠ.ΠΟ. - ΕΦΑ ΛΕΣΒΟΥ 2024

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΛΕΣΒΟΥ

**ΠΟΛΙΟΧΝΗ: ΕΝΑ ΠΡΩΙΜΟ ΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΗΣ 3ΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ Π.Χ.
ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΚΤΗ ΤΗΣ ΛΗΜΝΟΥ**

ΛΗΜΝΟΣ 2024

Ο περίβολος της Πολιόχνης
μετά από τις εργασίες αποκατάστασης 2022
(Αρχείο ΕΦΑ Λέσβου)

Στη ΝΑ ακτή της Λήμνου και κατά μήκος του μυκού του όρμου του Βρόσκοπου, επάνω σε επιμήκη λόφο, αναπτύχθηκε ο προϊστορικός οικισμός της Πολιόχνης. Η καίρια γεωγραφική του θέση, απέναντι από τη θρυλική πόλη της Τροίας και επάνω στους θαλάσσιους δρόμους του ΒΑ Αιγαίου, φαίνεται πως διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του εμπορίου και των επαφών με άλλους τότε γνωστούς οικισμούς. Από την ίδια θέση εξασφαλιζόταν η κατόπτευση της ευρύτερης περιοχής, ενώ η άμεση γειτνίαση με την εύφορη πεδιάδα και η παρουσία νερού θα αποτελούσαν εγγύηση, όχι μόνο για την επιβίωση, αλλά και για την ευημερία των προϊστορικών κατοίκων του χώρου.

Ο οικισμός της Πολιόχνης έχει ερευνηθεί σε έκταση 10 στρεμμάτων, δίχως να έχει έρθει στο φως η συνολική του έκταση. Κατοικήθηκε αδιάλειπτα από τα μέσα περίπου της 4ης χιλιετίας έως και το τέλος της 3ης χιλιετίας π.Χ., ενώ μεμονωμένα ευρήματα υποδεικνύουν χρήση του χώρου έως και το 1200 π.Χ. περίπου.

Οι ανασκαφείς επεσήμαναν τις διαδοχικές οικοδομικές φάσεις του οικισμού με διαφορετικά χρώματα στο σχέδιό του και έτσι καθιερώθηκε η ονομασία αυτών με τα αντίστοιχα χρώματα.

Ο χώρος 14, το λεγόμενο Βουλευτήριο, κατά τις ανασκαφές τις δεκαετίας του 1930 (Αρχείο ΙΑΣΑ)

Η πρωιμότερη οικοδομική φάση αποδόθηκε με μελανό (3500/3400-2900/2800 π.Χ.). Τα σπίτια ήταν μονόκωρα, ωειδούς κάτοψης, με λιθόκτιστες βάσεις και ανωδομή από φθαρτά υλικά. Ο οικισμός ήταν ανοικτός, δίχως περίβολο να τον πλαισιώνει, όμως αγνοούνται λοιπά στοιχεία οργάνωσής του, καθώς αυτή η φάση εντοπίστηκε μετά από έρευνα σε επιλεγμένες ανασκαφικές τομές.

Η επόμενη οικοδομική φάση αποδόθηκε με κυανό χρώμα (2900/2800-2700/2600 π.Χ.). Κατά τη διάρκεια της, ο οικισμός παρέμεινε ανοικτός και επεκτάθηκε προς τα ΒΔ και τα ΝΔ. Οι κατοικίες απέκτησαν τετράπλευρη κάτοψη, ενώ κατασκευάστηκαν και έργα δημόσιου χαρακτήρα, όπως είναι ένα πηγάδι και ένας μικρός λιθόκτιστος αγωγός, πρώιμα επιτεύγματα της μηχανικής. Στο τελικό στάδιο αυτής της φάσης, ανιχνεύτηκαν καινοτομίες στον οικισμό που συνδέονται με την πρώιμη αστική οργάνωσή του, όπως τα δημόσια έργα, που προϋποθέτουν οργάνωση, κεντρικό σχεδιασμό, καταμερισμό εργασιών, τεχνογνωσία και εξειδίκευση.

Στα έργα δημόσιου χαρακτήρα συμπεριλαμβάνεται ο περίβολος, που περικλείει πλέον την πόλη, και εντυπωσιακά τεχνικά έργα αναλημματικού χαρακτήρα, που συγχρόνως εξυπηρετούσαν και άλλες λειτουργίες. Μεταξύ αυτών είναι και οι μεγάλοι τετράπλευροι χώροι ενίσχυσης του

Τριποδική χύτρα της κυανής οικοδομικής φάσης (Αρχαιολογικό Μουσείο Λήμνου, Αρχείο ΕΦΑ Λέσβου)

Πήλινο αγγείο (ηθμός) της ερυθρής οικοδομικής φάσης

Δέπας αμφικύπελλο της κίτρινης οικοδομικής φάσης (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αρχείο ΕΑΜ)

Χρυσά κοσμήματα (ενώτια) από τον Θησαυρό της Πολιόχνης (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αρχείο ΕΑΜ)

Πήλινο ζωόμορφο σκεύος της κίτρινης οικοδομικής φάσης (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αρχείο ΕΑΜ)

τεχνητού πρανούς, όπως οι χώροι 14 και 28, ευρύτερα γνωστοί ως Βουλευτήριο και Σιταποθήκη.

Στην ιδιωτική αρχιτεκτονική, καθιερώνεται ο τύπος του μεγάρου. Αρχιτεκτονικά, ο όρος αποδίδει το ορθογώνιο, επίμηκες, ενιαίο κτήριο με προθάλαμο και είσοδο στη μία στενή πλευρά του. Σε αυτό συχνά προστίθεται και οπισθόδομος, δηλαδή ένα επιπλέον δωμάτιο στην πίσω πλευρά.

Την κυανή φάση διαδέχεται ομαλά η πράσινη (2700/2600-2500/2400 π.Χ.), η οποία θεωρείται περίοδος δημογραφικής και οικιστικής ανάπτυξης. Στην κεντρική είσοδο του οικισμού διαμορφώνεται πρότυλο με δύο τετράγωνους πύργους και εντός του οικισμού διαμορφώνονται πλέον με σαφήνεια οικοδομικά τετράγωνα και αναγνωρίζονται πλήρως τα κτήρια που αυτά περιλαμβάνουν. Στο Αιγαίο, η Πολιόχνη, η Μύρινα και η Θερμή στη Λέσβο αποτελούν τα πρωιμότερα δείγματα οργάνωσης οικισμού σε οικοδομικά τετράγωνα, καθένα από τα οποία περιλαμβάνει ένα έως περισσότερα ανεξάρτητα μεταξύ τους κτήρια. Ανάμεσα στα κτήρια κάθε νησίδας, στενά δρομάκια διευκόλυναν την κυκλοφορία, ενώ αγωγοί αποστράγγισης απομάκρυναν τα όμβρια. Στην περίπτωση της Πολιόχνης, τουλάχιστον από τη συγκεκριμένη οικοδομική φάση και εξής, οι κατοικίες αποτελούνταν από το μέγαρο, ως βασικό χώρο διαβίωσης, και βοηθητικά δωμάτια για αποθήκευση ή/και τροφοπαρασκευή, προσαρτημένα στη μία ή και στις δύο μακριές πλευρές του. Κάθε κατοικία διέθετε αυλή, συχνά κοινή με τις όμορές της.

Στις δυο επόμενες περιόδους, την ερυθρή (2500/2400-2200 π.Χ.) και την κίτρινη (2200-2100/2000 π.Χ.), ο περίβολος επισκευάστηκε και ενισχύθηκε, οι κεντρικοί δρόμοι και οι πλατείες πλακοστρώθηκαν, ενώ οι κοινόχρηστες κατασκευές, όπως τα πηγάδια, παρέμειναν σε λειτουργία. Το πολεοδομικό σύστημα δεν μεταβλήθηκε ριζικά, αλλά διαφοροποιήθηκαν η κατασκευαστική τεχνολογία και ο προσανατολισμός των κτηρίων. Ειδικά κατά την κίτρινη περίοδο, κατά την οποία ανοικοδομήθηκε η πόλη μετά από πυρκαγιά, η δόμηση φαίνεται αμελέστερη. Οι αρχιτεκτονικές μορφές παρέμειναν τυποποιημένες και η επέκταση των ιδιωτικών κτηρίων οικειοποιήθηκε δημόσιο χώρο. Βασική μονάδα κάθε κτηρίου διαχρονικά παρέμενε το μέγαρο, πλαισιωμένο από λοιπούς βοηθητικούς χώρους. Το τέλος της κίτρινης φάσης και η εγκατάλειψη της Πολιόχνης, περίπου στο 2000 π.Χ., εικάζεται πως σηματοδοτείται από έναν καταστρεπτικό σεισμό. Έκτοτε, ο οικισμός ποτέ δεν αναβίωσε.